

نام و نام خانوادگی:

زمان برگزاری: ۱۵ دقیقه

نام آزمون: فنون دوازدهم عروض و قافیه تستی

تاریخ آزمون:

۱ وزن بیت زیر کدام است؟

«ای ساقی از آن پیش که مستم کنی از می

من خود ز نظر در قد و بالای تو مستم»

- ۱ مستفعلٌ مستفعلٌ مستفعل فع ۲ مفعولٌ مفاعیلٌ مفاعیلٌ فعولن ۳ مستفعل فاعلات مستفعلٌ فع ۴ مفعول مفاعیلن مفاعیلن فع

۲ در هیچ یک از گزینه‌های زیر حذف همزه وجود ندارد، به جز بیت گزینهٔ

- ۱ بر خاک چو نام او نویسم
 ۲ بهر هر کشتهٔ او جان ابد گر نبود
 ۳ امروز در جمال تو خود لطف دیگر است
 ۴ سیب را بو کرد موسی جان بداد
 ۱ هر پارهٔ خاک حور و حوراست
 ۲ جان سپردن بر عاشق ز چه آسان شده است
 ۳ امروز هرچه عاشق شیدا کند سزاست
 ۴ بازجو آن بو ز سیستان کیست؟

۳ نشانه‌های هجایی زیر، تقطیع هجایی کدام بیت است؟

« - UU - U - U - UU - »

- ۱ پرده برانداز که نتوان نمود
 ۲ تا به جفایت خوشم، ترک جفا کرده‌ای
 ۳ دل ز غمت آخرم به ناله درآمد
 ۴ رهنم ایمان من شد نازنین تازه‌ای
 ۱ قطع نظر از رخ زیبای تو
 ۲ این روش تازه را تازه بنا کرده‌ای
 ۳ من که ننالیده‌ام ز هیچ عذابی
 ۴ رفتم از کیش مسلمانی به دین تازه‌ای

۴ در کدام بیت شاعر از دو اختیار شاعری «حذف همزه» و «تغییر کمیت مصوت‌ها» استفاده کرده است؟

- ۱ فقر ظاهر مبین که حافظ را
 ۲ تو و طوبی و ما و قامت یار
 ۳ دور مجنون گذشت و نوبت ماست
 ۴ من که باشم در آن حرم که صبا
 ۱ سینه گنجینهٔ محبت اوست
 ۲ فکر هر کس به قدر همت اوست
 ۳ هر کسی پنج روز نوبت اوست
 ۴ پرده‌دار حریم حرمت اوست

۵ وزن بیت زیر کدام است؟

«چندان که توانم من گریان ز فراق

زان لب که به یک خنده جهان پُر ز شکر کرد»

- ۱ مستفعل مستفعل مستفعل مستف ۲ مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
 ۳ مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن ۴ مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

۶ خاقانی در آغازین رکن هر دو مصراع کدام بیت، از اختیارات وزنی استفاده کرده است؟

- ۱ به جهان پشت مبندید به یک صدمت آه
 ۲ گریه گر سوی مژه راه نیابد مژه را
 ۳ نه، نه، چشم پس از این خواب میناد به خواب
 ۴ همه هم‌خوابه و همدرد دل تنگ مفید
 ۱ مهرهٔ پشت جهان یک ز دگر بگشایید
 ۲ ره سوی گریه، کز او نیست گذر بگشایید
 ۳ ور ببیند رگِ جاننش به سهر بگشایید
 ۴ مرکب خواب مرا تنگ سفر بگشایید

۷ اولین رکن کدام بیت، در هر دو مصراع مشمول اختیارات وزنی شده است؟

۱ به وفای دل من ناله بر آرید چنانک	چنبر این فلک شعوده گر بگشایید
۲ به جهان پشت میندید و به یک صدمت آه	مهره پشت جهان یک ز دگر بگشایید
۳ سیل خون از جگر آرید سوی باغ دماغ	ناودان مژه را راه گذر بگشایید
۴ خبر مرگ جگر گوشه‌ی من گوش کنید	شد جگر چشمه‌ی خون چشم عبر بگشایید

۸ وزن بیت کدام گزینه قابلیت دوگونه تقسیم‌بندی هجایی ندارد؟

۱ با قامت او هر که نشاند پس از این سرو	بسیار کند سرزنش آن سرو که کشته است
۲ بر یک دل مستمند سرگردان	صد درد و بلا گماشتن تا کی؟
۳ ما را دلی است گمشده در چین زلف تو	اکنون که حال با تو بگفتیم بازیاب
۴ رنج که بردیم باد برد و تلف گشت	سعی که کردیم هرزه بود و هبا شد (تلف شد)

۹ در بیت زیر کدام اختیار شاعری وزنی دیده می‌شود؟

«سعدی از اخلاق دوست هر چه بر آید نکوست کو همه دشنام گو کز لب شیرین دعاست»

۱ حذف همزه	۲ بلند به حساب آوردن هجای کشیده پایانی
۳ تبدیل مصوت بلند به کوتاه در رکن اول مصراع اول	۴ ابدال

۱۰ در همه گزینه‌ها به جز اختیار شاعری زبانی و اختیار شاعری وزنی وجود دارد.

۱ بسی حله آورد و ببرید و دوخت	به نوروز خیاط باد صبا
۲ ز اصحاب ایشان که یک سر بُدند	برهنه‌تن و مفلس و بینوا
۳ به دست یکی بست زیبا نگار	به پای یکی بست رنگین حنا
۴ یکی را به بر ارغوانی سلب	یکی را به تن خسروانی ردا

۱۱ در کدام بیت تغییر کمیت مصوت بلند به کوتاه رخ نداده است؟

۱ برق وی از وادی موسی بجست	لمعه نور آمد از آتش به دست
۲ موسی طور عشقم در وادی تمنا	مجروح لن ترانی چون خود هزار دارم
۳ فرعون وار لاف انالاحق همی زنی	و آنگاه قرب موسی عمران آرزوست
۴ بدید آن چه موسی بجست و ندید	شنید آن چه موسی چنان کم شنید

۱۲ وزن همه گزینه‌ها به جز گزینه درست است.

۱ از آفتاب عشق نگرید رنگ من / آتش چه پختگی به ثمر می‌دهد مرا
(مستفعلن مفاعیلُ مستفعلن فَعْل)
۲ از کوه غم اگر چه دوتا گشته قامتم / نشکسته است آبله در زیر پا مرا
(مفعولُ فاعلاُ مفاعیلُ فاعلن)
۳ همین است پیغام گل‌های رعنا / که یک کاسه کن نوبهار و خزان را
(فعولن فعولن فاعولن فَعْل)
۴ سخت می‌خواهم که در آغوش تنگ آرم تو را / هر قدر افشرده‌ای دل را بیفشارم تو را
(فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن)

۱۳ در همه ابیات به استثنای بیت اختیار شاعری زبانی تبدیل مصوت بلند به کوتاه صورت گرفته است.

۱ بگذار اگر این بار سر از خاک بر آرم	بر شانه تنهایی خود سر بگذارم
۲ از حاصل عمر به هدر رفته‌ام ای دوست	ناراضی‌ام، اما گله‌ای از تو ندارم
۳ ای کشتی جان حوصله کن می‌رسد آن روز	روزی که تو را نیز به دریا بسپارم
۴ در سینه‌ام آویخته دستی قفسی را	تا حبس نفس‌های خودم را بشمارم

۱۴ وزن بیت کدام گزینه با سایر گزینه‌ها متفاوت است؟

- ۱ غلام قامت آن لعبتم که بر قد او
- ۲ باران چون ستاره‌ام از دیدگان بریخت
- ۳ فردا که سر از خاک برآرم اگر تو را
- ۴ من در وفا و عهد چنان کند نیستم
- ۱ بریده‌اند لطافت چو جامه بر بدنش
- ۲ رویی که صبح، خیره شود در صباحتش
- ۳ بینم، فراغم بود ز روز رستخیز
- ۴ کز دامن تو دست بدارم به تیغ تیز

۱۵ وزن بیت «هر آن که جانب اهل خدا ننگه دارد/ خداهش در همه حال از بلا ننگه دارد» با کدام گزینه یکسان است؟

- ۱ آن که از سنبل او غالیه تابی دارد
- ۲ زر از بهای می اکنون چو گل دریغ مدار
- ۳ رو بر رهش نهادم و بر من گذر نکرد
- ۴ به سعی خود نتوان برد پی به گوهر مقصود
- ۱ باز با دلشدگان ناز عتابی دارد
- ۲ که عقل کل به صدت عیب متهم دارد
- ۳ صد لطف چشم داشتیم و یک نظر نکرد
- ۴ خیال باشد کاین کار بی‌حواله برآید

۱۶ وزن کدام بیت «رمل مثنی محذوف» است؟

- ۱ زندگی زیباست ای زیبا پسند
- ۲ هین ز همراهان و منزل یاد کن
- ۳ از طلا بودن پیشیمان گشته‌ایم
- ۴ روز بازار جوانی پنج روزی بیش نیست
- ۱ زنده‌اندیشان به زیبایی رسند
- ۲ پس بدانک هر دمی ما می‌رویم
- ۳ مرحمت فرمود ما را مست کنید
- ۴ نقد را باش ای پسر کآفت بود تأخیر را

۱۷ نام وزن مقابل کدام مصراع، نادرست است؟

- ۱ بتا بس ناجوانمردی خدایم بر تو داور باد (هزج مثنی سالم)
- ۲ ساقیای دانی که مخموریم در ده جام را (رمل مثنی محذوف)
- ۳ ز بیداد عشقت به فریاد آیم (مقارب مثنی محذوف)
- ۴ هم دیده داری هم قدم هم نور داری هم ظلم (رجز مثنی سالم)

۱۸ در تمامی ابیات زیر اختیار شاعری «قلب» یافت می‌شود؛ به جز

- ۱ ناز گنی، نظر کنی، قهر کنی، ستم کنی
- ۲ راضی چو به رزق خویش بودم
- ۳ از سر غیرت هوا چشم ز خلق دوختم
- ۴ کیسه هنوز فربه است با تو از آن قوی‌دلم
- ۱ گر که جفا، گر که وفا، از تو حذر نمی‌کنم
- ۲ از سفره کس نان نرُبودم
- ۳ پرده روی تو شدم پرده من چرا دری
- ۴ چاره چه خاقانی اگر کیسه رسد به لاغری

۱۹ کدام مصراع با «امشب ای ماه به درد دل من تسکینی» هم‌وزن نیست؟

- ۱ در وفای عشق تو مشهور خوبانم چو شمع
- ۲ وضع دوران بنگر ساغر عشرت برگیر
- ۳ کاهش جان تو من دارم و من می‌دانم
- ۴ بامدادان که ز خلوتگه کاخ ابداع

۲۰ در همه گزینه‌ها، به جز گزینه از اختیار وزنی در رکن اول بیت استفاده شده است.

- ۱ خیز و در کاسه زر آب طربناک انداز
- ۲ عاقبت منزل ما وادی خاموشان است
- ۳ چشم آلوده‌نظر از رخ جانان دور است
- ۴ به سر سبز تو ای سرو که گر خاک شوم
- ۱ پیش‌تر زان که شود کاسه سر، خاک‌انداز
- ۲ حالیا غلغله در گنبد افلاک انداز
- ۳ بر رخ او نظر از آینه پاک انداز
- ۴ ناز از سر بنه و سایه بر این خاک انداز

پاسخنامه تشریحی

- گزینه «۲»: من / خُد / ز: مفعول - نَ / ظَر / دَر / قَ : مفاعیل - دُ / با / لا / ی: مفاعیل - تُ / مَس / تَم: فِعولن
 در مصراع اول گزینه «۳»، در هجای آخر همزه «است»، در تلفظ حرف «ر» ادغام می‌شود و به صورت «دی / گِ / رَسْت» خوانده می‌شود.

تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: در این گزینه در مصراع اول قبل از همزه، مصوت قرار گرفته است که در این صورت حذف همزه صورت نمی‌گیرد. «نام او»
 گزینه «۲»: در این گزینه نیز مانند گزینه قبل، همزه بعد از یک حرف صدادار (مصوت) قرار گرفته است؛ لذا حذف همزه صورت نمی‌گیرد. «کشته او»، «جان ابد»، «چه آسان» و «شده است»
 گزینه «۴»: در این گزینه نیز قبل از همزه، مصوت بلند قرار گرفته است، پس حذف همزه صورت نمی‌گیرد. بازجو آن

(کد اسمارت: ۵۹۵۳۰۲)

مد	نا ل د را	آ خ رَم ب	دل زَع مَت
-	- U U -	U - U -	- U U -
فع	مفتعلن	فاعلات	مفتعلن

- در هجای ششم مصراع اول حذف همزه صورت گرفته است (در آن ← دران) و در هجای چهارم مصراع دوم، هجای کوتاه به هجای بلند تبدیل شده است (زیرا کسره اضافه کشش بیشتری یافته است)

چن دا کِت	وا تَم مَن	گر یا کِر زِف	را قَت
زان لب کِب	یک حَن دِج	ها کِر پُر زِش	کَر کَر
UU --	UU --	UU --	--

وزن بیت «مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن»، است.

- هر دو مصراع بر وزن: «فاعلاتن فعلاتن فعولن»، است، یعنی در رکن اول هر دو مصراع «فاعلاتن» به جای «فعلاتن» آمده است، در حالی که در سایر گزینه‌ها این اختیار فقط در مصراع‌های دوم رخ داده است.

در «سی لِ خو نَز» در مصراع اول و «نا و دا ن» در مصراع دوم فاعلاتن به جای فعلاتن به کار رفته است.

- وزن این بیت «مفتعلن فاعلات مفتعلن فع» بوده است و هجاهای آن به صورت دیگری قابل دسته‌بندی نیست.

بررسی اوزان سایر ابیات:

گزینه (۱) وزن بیت «مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن»، است.

گزینه (۲) وزن بیت «مستفعلُ فاعلاتُ مستفعل»، یا «مفعولُ مفاعیلن مفاعیلن»، است.

گزینه (۳) وزن بیت «مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فعل»، یا «مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن»، است.

- گزینه‌های ۱، ۳، اختیار زبانی هستند، ابدال نیز وجود ندارد؛ پس گزینه ۲ به راحتی قابل تشخیص است.

- در همه گزینه‌ها به جز گزینه ۴، هجاهای پایانی در یکی از مصراع‌ها، کشیده است (اختیار وزنی).

۱ - وزنی: هجای پایانی (دوخت) کشیده است؛ زبانی: تبدیل کوتاه به بلند؛ هجای ۹ مصراع دوم (د).

۲ - وزنی: هجای پایانی مصراع اول (دند) کشیده است؛ زبانی: تبدیل کوتاه به بلند؛ هجاهای ۳، ۸ مصراع دوم.

۳ - وزنی: هجای پایانی کشیده است (گار) زبانی: تبدیل کوتاه به بلند؛ هجای ۳ مصراع اول و ۳ مصراع دوم.

- بیت گزینه «۴»، فاقد اختیار تغییر مصوب بلند به کوتاه است و در آن حذف همزه صورت گرفته است.

تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: کوتاه تلفظ کردن «دی» در «وادی»

گزینه «۲»: کوتاه تلفظ کردن «دی» در «وادی»

گزینه «۳»: کوتاه تلفظ کردن «سی» در «موسی»

- وزن گزینه ۳: ۱۲

هَمِ نَس	تُ پی غا	م گل ها	ی رع نا
-- U	-- U	-- U	-- U
فعولن	فعولن	فعولن	فعولن

وزن گزینه ۱ و ۲ یکسان است اما تقطیع آن به پایه‌های آوایی به هر دو شکل درست است.

- ۱۳ ۱ ۲ ۳ ۴ ۱: تن ها ی ی ← مستفعل

U / - -

۲: نا را ضی ی ← مستفعل

U / - -

۳: ای کش تی ی ← مستفعل

U / - -

نکته: امکان این اختیار شاعری را با نگاه کردن به ساختار مصراع‌ها می‌توان تشخیص داد؛ یعنی ابتدا باید ببینیم در کدام گزینه‌ها واژه یا واژه‌هایی وجود دارد که به «و» یا «ی» ختم شده و یک

مصوت بعد از آن‌ها آمده است. ۱- تنهایی+، ۲- ناراضی+، ۳- کشتی+، -.

وزن بیت ۱: مفاعیلن فعلاتن مفاعیلن فععلن است. **۱۴** (۱ ۲ ۳ ۴)

وزن سایر بیت‌ها: مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن

وزن بیت صورت سؤال «مفاعیلن فعلاتن مفاعیلن فععلن» است و بیت گزینه «۲» نیز بر همین وزن سروده شده است. **۱۵** (۱ ۲ ۳ ۴)

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: فعلاتن فعلاتن فعلاتن فععلن

گزینه «۳»: مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

گزینه «۴»: مفاعیلن فعلاتن مفاعیلن فعلاتن

(بحر مجتث مثنی مخیون محذوف)

وزن بیت گزینه «۴»، فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن و نام بحر آن، رمل مثنی محذوف است. **۱۶** (۱ ۲ ۳ ۴)

ابیات سایر گزینه‌ها در بحر رمل مسدس محذوف (فاعلاتن فاعلاتن فاعلن) سروده شده‌اند.

ز بیداد عشقت به فریاد آیم: فعولن فعولن فعولن فعولن (مقارن مثنی سالم) **۱۷** (۱ ۲ ۳ ۴)

در گزینه «۱»، وزن بیت «مفتعلن مفاعیلن» است درحالی‌که دومین رکن به جای مفاعیلن، مفتعلن آمده است. در مصراع دوم لخت اول «مفتعلن مفتعلن» آمده که قلب **۱۸** (۱ ۲ ۳ ۴)

است.

در گزینه «۲»، وزن بیت «مفعولُ مفاعیلن فعولن» است درحالی‌که در رکن دوم مصراع دوم به جای مفاعیلن، مفاعیلن آمده است که قلب است.

در گزینه «۴»، در مصراع دوم، رکن دوم به اجای مفاعیلن، مفتعلن آمده است.

وزن مصراع صورت سؤال و ابیات گزینه‌های «۲»، «۳» و «۴»، فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فععلن است، اما وزن مصراع گزینه «۱»، فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن است. **۱۹** (۱ ۲ ۳ ۴)

اختیار وزنی «آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن»، اجازه می‌دهد به جای هجای کوتاه اول در «فعلاتن»، از هجای بلند استفاده کنیم که به «فاعلاتن» تبدیل می‌شود. در **۲۰** (۱ ۲ ۳ ۴)

گزینه «۴» از این اختیار وزنی در رکن اول مصراع اول استفاده نشده است.

پاسخنامه کلیدی

۱	۱	۲	۳	۴
۲	۱	۲	۳	۴
۳	۱	۲	۳	۴
۴	۱	۲	۳	۴
۵	۱	۲	۳	۴

۶	۱	۲	۳	۴
۷	۱	۲	۳	۴
۸	۱	۲	۳	۴
۹	۱	۲	۳	۴
۱۰	۱	۲	۳	۴

۱۱	۱	۲	۳	۴
۱۲	۱	۲	۳	۴
۱۳	۱	۲	۳	۴
۱۴	۱	۲	۳	۴
۱۵	۱	۲	۳	۴

۱۶	۱	۲	۳	۴
۱۷	۱	۲	۳	۴
۱۸	۱	۲	۳	۴
۱۹	۱	۲	۳	۴
۲۰	۱	۲	۳	۴